

CENTRUM BEZPEČNOSTNÍCH
A VOJENSKOSTRATEGICKÝCH STUDIÍ
UNIVERZITY OBRANY

Pavel Crhonek a kol.

OPERAČNÍ PROSTŘEDÍ

IMPLIKACE PRO POUŽITÍ A ROZVOJ
OZBROJENÝCH SIL ČR 2021–2022

OPERAČNÍ PROSTŘEDÍ

**Implikace pro tvorbu a rozvoj schopností ozbrojených sil ČR
2021–2022**

PAVEL CRHONEK A KOL.

**BRNO
2022**

AUTORSKÝ KOLEKTIV

pplk. gšt. Ing. Pavel Crhonek, MSS

Mgr. Lucie Konečná, Ph.D.

Ing. Jan Kovanda

Ing. Zdeněk Petráš, Ph.D.

plk. gšt. Ing. Martin Smejkal

Ing. Ján Spišák, Ph.D.

Tato publikace je dílčím výsledkem projektu OZKON – Ozbrojený konflikt, řešeného na Centru bezpečnostních a vojenskostrategických studií.

Autor fotografie na obálce: Ministerstvo obrany Ukrajiny (licence CC BY-SA 2.0).

[PODÍVEJTE SE I NA DALŠÍ NAŠE PUBLIKACE](#)

Centrum bezpečnostních a vojenskostrategických studií (CBVSS)

Centrum bezpečnostních a vojenskostrategických studií je součástí Univerzity obrany a je dle zákona č. 111(1998 Sb., § 22 odst. 1, písm. c), vymezeno jako jiné pracoviště pro vzdělávání a tvůrčí činnost. Jeho posláním je zejména:

- Vědeckovýzkumná činnost v oblastech bezpečnostních studií, strategického leadershipu, vojenského umění, strategického řízení a obranného plánování, která je uskutečňována pro potřeby strategické úrovně rozhodování, řízení obrany státu a výstavby ozbrojených sil ČR.
- Příprava vojenských a civilních odborníků resortu ministerstva obrany a ozbrojených sil v odborných a kariérových kurzech (KGŠ, KVD).
- Expertní, publikační a popularizační činnost (mj. garantuje vydávání časopisů [Vojenské rozhledy](#) a [Obrana a strategie](#)).

e-ISBN 978-80-7582-471-4

ÚVOD

Cílem publikace *Operační prostředí: Implikace pro tvorbu a rozvoj schopností ozbrojených sil ČR 2021–2022* je poskytnout alternativní (akademický) pohled na schopnosti ozbrojených sil, kterými by měly disponovat nejen v kontextu nedávných nebo aktuálně probíhajících konfliktů, respektive konfliktu mezi Arménií a Ázerbájdžánem o Náhorní Karabach a agresí Ruské federace proti Ukrajině, ale i z hlediska dlouhodobého horizontu.

Publikace je zpracována na základě výsledků analýz CBVSS s využitím dokumentů pojednávajících o předmětné problematice, a to jak z pohledu aktérů účastnících se v konfliktu, tak i z pohledu NATO a EU, které mapují soudobý stav i předpokládaný vývoj operačního prostředí.

Pro potřeby studie je operační prostředí (*operating environment*)¹ definováno takto: „*Operační prostředí je součástí bezpečnostního prostředí. Je prostorem zájmů vojenských a nevojenských, mezinárodních, nadnárodních, národních celků i dalších aktérů mezinárodního dění. Operační prostředí je tvořeno souborem (kombinací) činitelů, podmínek, okolností a vlivů určujících způsob použití ozbrojených sil a jejich schopností, které budou ovlivňovat rozhodování velitelů při plánování a vedení vojenských operací.*“² Pojem operační prostředí je ve studii spojován s použitím ozbrojených sil a s požadavky pro jejich výstavbu a přípravu.

V první kapitole se publikace zabývá vývojem operačního prostředí v kontextu bezpečnostního prostředí a strategických hrozeb vyplývajících ze současné geopolitické situace a vlivu politické a ekonomické globalizace. Stručné shrnutí aktuálních ozbrojených konfliktů na Ukrajině a v Náhorním Karabachu v další kapitole poskytuje rámec pro následnou analýzu sedmi hlavních vojenských schopností definovaných NATO a EU a popis implikací pro ozbrojenou sílu České republiky v závěru publikace.

¹ AAP-06 NATO GLOSSARY OF TERMS AND DEFINITIONS (ENGLISH AND FRENCH) definuje operační prostředí následovně: „A composite of the conditions, circumstances, and influences that affect the employment of capabilities and bear on the decisions of the commander.“

² Future operating environment 2035, ref. 1.

VÝVOJ OPERAČNÍHO PROSTŘEDÍ

Poznání charakteru bezpečnostního prostředí České republiky (ČR) je jedním z klíčových faktorů pro identifikaci a následnou analýzu stavu a možného vývoje operačního prostředí. Vývoj operačního prostředí je tak determinován vývojem bezpečnostního prostředí, které v současné době vykazuje velkou míru nestability, nejistoty, komplexnosti a provázanosti jevů a hrozeb. Bezpečnostní prostředí se v současnosti vyznačuje výraznějí mírou nepoznatelnosti a z důvodu vysoké míry globalizace i sníženou možností kontroly. Neoddiskutovatelnou skutečností je, že bezpečnostní prostředí se v posledním období viditelně zhoršuje a povaha hrozeb z něj vyplývajících je spojena s výrazným nárůstem rizik pro západní civilizaci. Za stávající situace lze v podstatě hovořit o systému mezinárodních vztahů, kde neexistuje funkční nadstátní suverénní autorita či globální moc, která by určovala a efektivně vymáhala pravidla hry a regulovala tak chování aktérů tohoto systému. Některé skutečnosti vyplývající z vývoje bezpečnostního prostředí nebo národní zájmy jiných států mohou být v rozporu s národními zájmy ČR, mohou ji ohrožovat a stát se tak hrozbou, na niž musí ČR reagovat. Proto je analýza bezpečnostního prostředí a procesů v něm se odehrávajících mimořádně důležitá pro další analýzu operačního prostředí. Strategické hrozby, jež vyplývají z analýzy bezpečnostního prostředí, poskytují důležitý vstup pro zkoumání dynamiky vývoje operačního prostředí a z něj se odvíjející analýzy charakteristiky budoucích konfliktů, jejich intenzity a možného trvání.

Z pohledu celkového vývoje bezpečnostní situace ve světě bude zajišťování stability v první řadě založeno na principu kolektivní obrany a účasti v zahraničních operacích krizového řízení, a to pod vedením NATO, EU, OSN nebo v ad-hoc koalicích. Tento princip vychází z potřeby rychle a efektivně řešit vznik krizových situací ohrožujících lokální bezpečnostní situaci, a to dříve, než tato lokální bezpečnostní krize naroste do dimenzí rozsáhlejšího konfliktu, který může přerůst hranice daného regionu a zasáhnout případně i teritorium zemí euroatlantické zóny.³

Globalizace a globální bezpečnostní výzvy

Analýza současného bezpečnostního prostředí⁴ ukazuje, že kritickým faktorem, který bude mít zásadní dopad na vývoj operačního prostředí je zejména rostoucí míra globalizace a nárůst využívání silových i nátlakových prostředků v mezinárodní a národní politice. Tento trend zahrnuje nejen vedení ozbrojených konfliktů, ale i ekonomické nátlakové sankce, surovinové vydírání, vojenskou hrozbu a vnitrostátní konflikty. Důsledkem globalizace je i to, že konflikty se stávají méně předvídatelnými a jejich důsledky významně ovlivňují chod celé společnosti.

Zdrojem budoucích konfliktů bude zejména soupeření o přírodní zdroje, regionální rivalita, kulturně-hodnotové rozpory, rostoucí napětí mezi majetnými a nemajetnými a pokračující spory v nejrůznějších oblastech a prostředích. Budoucí krize a konflikty budou mít jak vojenské, tak civilní aspekty, budou charakterizovány asymetrickými

³ NATO (ed.). *Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*. NATO Public Diplomacy Division, Brusel, Belgie, 2010. Dostupné také z:

http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf

⁴ DIVIŠOVÁ, Vendula a kol. *Bezpečnostní prostředí 2018: implikace pro obrannou politiku a ozbrojené síly ČR*. Brno: Univerzita obrany, 2018. ISBN 978-80-7582-093-8.

a nepravdělnými akcemi s účastí nestátních aktérů, kteří budou ve vyšší míře používat neomezené způsoby vedení konfliktu a zaměří se na netradiční cíle.⁵ Za účelem řešení konfliktů budou státy nuceny využívat celé spektrum svých nástrojů v rozsahu od poskytnutí základní humanitární pomoci až po vedení vojenských operací vysoké intenzity. Jedním z negativních důsledků stále se rozvíjející globalizace je provázání jednotlivých oblastí národní infrastruktury, včetně kritické infrastruktury, jejíž fungování má zásadní dopad na bezpečnost státu, ekonomiku, veřejnou správu a zabezpečení základních životních potřeb obyvatelstva. Negativním důsledkem nárůstu globalizace je především to, že narušení kritické infrastruktury jedné oblasti může ovlivnit další oblasti a může mít i mezinárodní dopady. Ochrana kritické infrastruktury vyžaduje sdílení odpovědností veřejné správy se soukromým sektorem a výměnu informací mezi veřejnou správou a dalšími relevantními organizacemi a také mezinárodní spolupráci.

⁵ EUROPEAN DEFENCE AGENCY (ed.). *An Initial Long Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs*. EDA. Brussels, Belgium, 2006, s. 6-8. Dostupné také z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A133238>

OZBROJENÉ KONFLIKTY NA UKRAJINĚ A V NÁHORNÍM KARABACHU

Autoři se pro potřebu publikace zaměřili na dva poslední nejaktuálnější ozbrojené konflikty, a to na Ukrajině a v Náhorním Karabachu. Byť se v případě Náhorního Karabachu jedná o konflikt, který se odehrál již v roce 2020, a případě Ukrajiny byl zahájen počátkem roku 2022, u obou těchto událostí existuje jednoznačná paralela s eskalací bezpečnostních problémů, které mají přímý dopad na strategický kontext operačního prostředí, v němž můžou být nasazeny ozbrojené síly České republiky.

Rozpad Sovětského svazu v prosinci 1991 narušil bipolární rozdělení moci a ovlivnil mezinárodní bezpečnostní prostředí. Mnohé konflikty, které byly do té doby díky mocenské podpoře velmocí potlačeny, vypukly především v méně rozvinutých částech Afriky a Asie. S pádem bipolárního systému došlo k rapidnímu nárůstu vnitrostátních konfliktů, kde proti sobě stanuli státní a nestátní aktéři, dokonce se výrazně rozšířily i tzv. nestátní konflikty, kde proti sobě bojovali dva nestátní aktéři, bez jakéhokoliv zapojení vlád. Počet mezistátních konfliktů, ve kterém proti sobě bojují dvě zneprátené vlády, se v posledních třiceti letech rapidním způsobem zredukoval na několik jednotek. O to překvapující je skutečnost, že se v posledních dvou letech objevily hned dva mezistátní konflikty v relativní blízkosti České republiky. Prvním z těchto je konflikt o Náhorní Karabach, který probíhal v roce 2020. Druhým konfliktem je probíhající válka na Ukrajině.

Konflikty na Ukrajině a v Náhorním Karabachu mají několik společných znaků. Oba dva konflikty lze označit za tzv. mezistátní války, kde proti sobě stanuli dva státní aktéři reprezentovaní v obou případech národní armádou. V případě Náhorního Karabachu je tedy primárním aktérem konfliktu arménská a ázerbajdžánská vláda, v boji reprezentována armádou. V případě války na Ukrajině jsou primárními aktéry konfliktu vlády potažmo armády Ruské federace a Ukrajiny. Oba dva konflikty mají celou řadu sekundárních aktérů, kteří především prostřednictvím finanční, technické a logistické podpory ovlivňovali či ovlivňují jednotlivé strany konfliktů. Mezi sekundární aktéry konfliktu v Náhorním Karabachu patří Turecká republika, Izrael a Ruská federace, mezi sekundární aktéry konfliktu na Ukrajině lze potom zařadit Bělorusko, státy EU a NATO. Specifikem konfliktu na Ukrajině je skutečnost, že jsou do bojů zapojeny i armády samozvané Doněcké a Luhanské lidové republiky, tedy separatistická uskupení, která mohou být rovněž považována za primární aktéry konfliktu.

Válka v Náhorním Karabachu je někdy označována jako tzv. druhá válka o Náhorní Karabach, jelikož v oblasti Karabachu již mezi lety 1988–1994 probíhala mezistátní válka mezi Arménií a Ázerbájdžánem.⁶ Druhá válka o Náhorní Karabach probíhala od září do listopadu 2020, jedná se tedy o mnohem kratší konflikt. Co do intenzity však může být označena jako konflikt vysoké intenzity, jelikož počet obětí tohoto konfliktu překročil 7 000.⁷ Samotná oblast Náhorního Karabachu je hornatá oblast, nacházející se mezi Arménií a Ázerbájdžánem. Z pohledu příčiny lze konflikt označit za mezinárodní spor o nadvládu mezi dvěma zmíněnými národy. Oblast má pro oba národy kulturně-historický význam, a proto je někdy s nadsázkou tento spor přirovnáván ke sporu mezi Araby a Židy o Jeruzalém. Z obecného hlediska lze pak tvrdit, že se jedná o konflikt hodnot. Oproti tomu válka na Ukrajině započala rozsáhlou invazí na území nezávislého a suverénního státu. Hlavní představitelé Ruské federace tuto invazi označili za tzv. mírovou operaci

⁶ ŠMÍD, Tomáš a Vladimír, VAŽURA. *Etnické konflikty v postkomunistickém prostoru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007.

⁷ The Uppsala Conflict Data Program (UCDP), online edice, Uppsala, 2022. Dostupné: <https://ucdp.uu.se/conflict/388>

a v médiích jako hlavní důvody své agrese deklarovali snahu o denacifikaci, demilitarizaci a vytvoření neutrálního ukrajinského státu bez přímých vazeb na NATO či EU.⁸ Z ruských veřejných proklamací lze vyvodit, že chce přední ruská politická reprezentace ovlivňovat vnitřní i vnější politické směřování ukrajinského státu. Z obecného hlediska dělení příčin konfliktu lze tedy tento konflikt označit jako tzv. konflikt o moc, který spadá na rozdíl od konfliktu v Náhorním Karabachu do kategorie konfliktu zájmů.

Konflikt v Náhorním Karabachu započal 27. září 2020 narušením tzv. linie kontaktu, což byla zóna, která měla podle Biškeckého protokolu z roku 1994 oddělovat arménské a ázerbajdžánské ozbrojené síly.⁹ Od roku 1994 až do roku 2020 mohl být konflikt označen za tzv. frozen neboli zamrznutý konflikt, který nebyl vyřešen mírovou dohodou a příležitostně docházelo v oblasti k eskalaci násilí. V roce 2020 došlo k jeho rozmrznutí a rozpoutání bojů. Hned první den konfliktu byla vyhlášena mobilizace a zákaz vycházení pro civilní obyvatelstvo, následovalo nasazení těžkého dělostřelectva, bezpilotních letounů a letectva s cílem rozšířit své územní zisky. Není jasné, kdo inicioval boje, obě strany se obviňovaly z rozpoutání konfliktu, nicméně odborná komunita často označuje za viníka Ázerbájdžán, jelikož se vyznačoval čím dál nižší ochotou vést mírový dialog a rapidně navyšoval náklady na zbrojení.¹⁰ V průběhu bojů se arménské jednotky spoléhaly na znalost hornatého terénu a obsazení vyvýšených pozic a bunkrů dělostřelectvem, oproti tomu ázerbajdžánské jednotky se spoléhaly především na vzdušnou a technologickou převahu, kterou měly díky rozsáhlé pomoci Turecka republiky. Mimo jiné za pomoci tureckých bezpilotních prostředků Bayraktar TB2 se podařilo ázerbajdžánským jednotkám rychle zničit arménské systémy protivzdušné obrany a následně za využití tureckých stíhaček F-16 a ázerbajdžánských stíhaček Mig-29 rychle ovládly vzdušný prostor. Klíčové bylo i to, že se Ruská federace v konfliktu fyzicky neangažovala a spíše se stavěla do role mediátora. Mimoto bylo pro tuto válku typické rozsáhlé šíření dezinformací, týkající se především ztrát protivníka, propagandistické využívání sociálních médií, zapojení žoldnéřů ze Sýrie na straně Ázerbájdžánu či využití nejmodernější bojové techniky. Celý konflikt skončil, když ázerbajdžánské jednotky dobyly historické karabašské centrum Šuši. Následovalo dvoudenní mírové vyjednávání, rozmístění ruských peacekeepingových sil v oblasti a rozdělení území na základě válečných územních zisků. Arménii zůstala kontrola nad většinou území Náhorního Karabachu, nicméně Ázerbájdžán získal nová území především podél hranice s Íránem.¹¹

Konflikt na Ukrajině byl zahájen ruskou invazí dne 24. února 2022.¹² Samotnému konfliktu předcházela ukrajinská vnitropolitická krize v roce 2014 a následná vnitrostátní válka se separatistickými uskupeními v oblasti Donbasu, která trvala od roku 2014, a často bývá rovněž označována jako tzv. zamrznutý konflikt. Ruská federace začala shromažďovat statisíce vojáků a vojenskou techniku u hranic Ukrajiny již v polovině roku 2021. Ruští političtí představitelé však veřejně odmítali, že by měly mít tyto přesuny jakýkoliv jiný

⁸ BBC. Why has Russia invaded Ukraine and what does Putin want? online edice, 2022. Dostupné: <https://www.bbc.com/news/world-europe-56720589>

⁹ LUCHTERHANDT, Otto. *Learning from Georgia: A Non-Use-of-Force Treaty for Nagorno Karabakh*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2013.

¹⁰ STRAKES, Jason E. *The Second Nagorno-Karabakh War in a Global South Perspective*. Washington: Eurasian Ponnars, 2021.

¹¹ INTERNATIONAL CRISIS GROUP. *The Nagorno-Karabakh Conflict: A Visual Explainer*. Online edice, 2022. Dostupné: <https://www.crisisgroup.org/content/nagorno-karabakh-conflict-visual-explainer>

¹² BBC. *Ukraine war in maps: Tracking the Russian invasion*. Online edice, 2022. Dostupné: <https://www.bbc.com/news/world-europe-60506682>

než tréninkový charakter.¹³ Následně došlo v únoru 2022 k uznání nezávislosti dvou samozvaných republik v donbaské oblasti a Státní дума schválila použití ozbrojených sil v zahraničí. Ruská vojska postupovala ze tří směrů, Ruska, Běloruska a Krymu. Rovněž se k nim připojily separatistické jednotky Doněcké a Luhanské lidové republiky. Ruskou strategií bylo za pomoci balistických střel a vzdušných sil zničit ukrajinské systémy protivzdušné obrany, vojenskou a kritickou infrastrukturu. Následně došlo k obklíčení velkých měst jako je Charkov, Kyjev či Cherson. K dobytí většiny velkých měst však více než po měsíci bojů nedošlo. Ukrajina na tyto útoky reagovala vyhlášením válečného stavu a všeobecnou mobilizací. Klíčová byla i rychlá finanční a technická pomoc ze států EU a NATO. Ruské federaci se nepodařilo zničit všechny ukrajinské systémy protivzdušné obrany a Ukrajina i nadále operovala ve vzduchu především díky tureckým bezpilotním prostředkům Bayraktar TB2. Působení vzdušných sil může být považováno za nejkritičtější součást ruského neúspěchu. Co se týče námořních sil, zde Rusko zaznamenalo rozsáhlé dílčí úspěchy. V prvních dnech války dosáhlo ruské námořnictvo svých cílů zavést námořní kontrolu v severním Černém moři.¹⁴ Velmi kritizovány byly i logistické schopnosti ruské armády. Samotný konflikt doprovázely kybernetické útoky na obou stranách, nicméně se dalo předpokládat, že budou využity ve větším rozsahu.

¹³ NEW YORK TIMES. *Tracking the Russian Invasion in Ukraine*. Online edice, 2022. Dostupné: <https://www.nytimes.com/interactive/2022/world/europe/ukraine-maps.html>

¹⁴ SPIŠÁK, Ján, ŠPOK, Tomáš, KONEČNÁ, Lucie. *Vojensko-strategické a operační souvislosti konfliktu na Ukrajině*. Brno: Univerzita obrany, 2022.

IMPLIKACE PRO OZBROJENÉ SÍLY ČESKÉ REPUBLIKY

Typickými znaky operačního prostředí zůstanou prvky chaosu, nejistoty, nepředvídatelnosti, dezinformací, klamání a asymetrie s významnými implikacemi na způsob použití Ozbrojených sil České republiky (OS ČR). Budoucí operace budou směřovat k dosažení stabilního bezpečnostního prostředí více než k dosažení pouhého vítězství nad nepřítelem formou jeho neutralizace nebo jeho fyzické likvidace.

Obecné požadavky na OS ČR

OS ČR musí být schopny samostatného i společného působení s partnery v celém spektru operací. Kritickým předpokladem úspěšného působení bude zvládnuté získání informací, rychlost nasazení, účinné zasazení a dlouhodobá udržitelnost v prostoru operace. Významnou bude jejich schopnost rychlé adaptace na neočekávaný vývoj v operaci a vzájemná interakce s nevojenskými aktéry. Úkoly, které budou OS ČR plnit, vyžadují vysokou míru víceúčelovosti. Jejich působení bude trvale vyžadovat i nevojenské speciální podpůrné dovednosti v oblastech strojírenství, spojení, radiologická, biologická a chemická obrana, speciální operace, civilně-vojenská spolupráce, logistika a zdravotní zabezpečení. OS ČR budou trvale nezbytným nástrojem pro zajištění obrany státu a bezpečnosti jeho občanů.

Široké spektrum potenciálních úkolů a rolí: Mnohorozměrný koncept bezpečnosti vyžaduje, aby OS ČR samostatně nebo se spojenci přispěly k důvěryhodnému odstrašení a byly adekvátně připraveny k vedení klasického konvenčního boje i netradičních forem válčení. Budou muset zvládat různorodé úkoly, asistovat při řešení krizových situací jak ve světě, tak i na území státu a být schopny přispět k udržování, posilování a budování míru, poskytovat pomoc při katastrofách i v rámci humanitárních operací.

Vyváženost sil: Trvalým požadavkem pro OS ČR bude jejich schopnost plnit úkoly jak teritoriální obrany, tak i expedičního charakteru v rámci společné obrany v libovolném prostoru, terénu a klimatu a odlišném kulturním a náboženském prostředí. Souběžně může být veden větší počet menších dlouhodobých operací v různých vzdálenostech od území ČR.

Přesnost a účinnost: Přesné a účinné použití ozbrojených sil má význam nejen z pohledu eliminace protivníka, ale i omezení negativních postojů civilního obyvatelstva státu, ve kterém konflikt probíhá. Požadavky na legitimitu a legalitu působení sil zůstávají trvale platné. Při vedení operací i náhodné či neúmyslné kolaterální škody jsou eticky neakceptovatelné.

Multifunkcionalita ozbrojených sil a univerzálnost jejich použití: Úkoly, které budou OS ČR plnit, vyžadují vysokou míru víceúčelovosti. Z toho vyplývá potřeba vytvářet schopnosti vhodné pro sestavování modulárních struktur sil dle specifických podmínek prostředí a plněných úkolů.

Včasnost reakce a krátký reakční čas: Účinné zpravodajství umožní předvídat vznik krizové situace a vytvoří podmínky pro její předcházení, včasné zastavení její eskalace, případně dostatečnou přípravu sil k vedení operací. Včasné nasazení sil v počátečních fázích krizové situace bude vyžadovat mnohem vyšší míru jejich pohotovosti a připravenosti, jako i eliminaci nežádoucích překážek omezujících rychlost zasazení (politické rozhodování, přeprava, volnost pohybu a působení v globálních prostorech).

Multidimenzionální bojiště: Realita vývoje operačního prostředí bude zásadně ovlivňovat způsob vedení bojové činnosti. Vojenské operace budou vedeny ve všech dimenzích. Bude převládat všudypřítomná nelinearita, vyžadující nasazení samostatných malých mobilních

jednotek na velkém prostoru. Poroste význam vysoce přesných zbraňových systémů a nasazování autonomních bezobslužných systémů. Kritickým bude vytváření přehledu o operační situaci v reálném čase. Charakteristickým bude ústup od vedení rozsáhlých obranných či útočných činností větších uskupení liniovým způsobem. Dominantním se ukazuje požadavek souběžného působení dobře vybavenými a vyzbrojenými malými skupinami bojovníků.

Na důležitosti budou nabývat všechny druhy manévru a bojové činnosti (léčka, obchvat, prosakování a výpady a další). Poroste význam neregulérních a nepravidelných činností používaných speciálními silami a nasazování praporních a rotních bojových skupin pro provedení operace a jejich opětovné rozptýlení v prostoru operace.

Vedení bojové činnosti bude značně závislé na vyspělosti komunikační datové techniky a systémech schopných získávat, zpracovávat a předávat informace, podklady a analýzy v reálném čase. Plánování a vedení operací si uchová dlouhodobý cyklický charakter, bude vyžadovat komplexní přístup s nutností koordinace mezi všemi prvky společných sil a zapojení mezinárodních, vládních i nevládních orgánů a organizací.

Kritickým v operaci se ukazuje přenesení odpovědnosti na taktický stupeň a v jeho rámci na nejnižší velitele. Vzhledem k předpokládanému použití velkého množství malých jednotek působících na velkém prostoru lze předpokládat, že v jedné operaci povedou tyto jednotky různé druhy činností ve stejném čase; v jednom prostoru mohou vést boj s vysokou intenzitou a v dalším, ve stejnou dobu, povedou stabilizační nebo zajišťovací operaci, případně úkoly humanitární pomoci. To povede ke složitostem při velení a řízení v jednotlivých fázích operace.

Na základě získání přesných podkladů pro selektivní výběr cílů bude následné použití přesných zbraňových systémů vysoce efektivní. Toto se projeví především v zastavěných prostorech, kde bude snaha snížit vedlejší škody a ztráty na majetku a na životech civilního obyvatelstva. V této fázi operací se bude snižovat požadavek na použití bojových sil a narůstat poptávka po silách bojového zabezpečení a podpory, případně „specializovaných“ policejních sil či provinčních rekonstrukčních týmů.

OS po ukončení dominantních fází konfliktu se budou podílet na zajištění poválečného (postkonfliktního) uspořádání v daném prostoru, což bude zajišťovat postupný přechod od poválečného stavu k normálnímu civilnímu řízení. V době mezi ukončováním bojových operací a znovunastolením civilního řízení budou mnohé civilní úkoly vyžadovat podporu vojenských sil. Nezbytným zůstane požadavek interoperability a přizpůsobení obecných zásad taktiky a vedení bojové činnosti v rámci nasazení národních jednotek i sil spojenců.

Koncepční rámec pro tvorbu a rozvoj vojenských schopností

Koncepční rámec pro tvorbu a rozvoj vojenských schopností musí splňovat následující podmínky:¹⁵

- vzájemná koordinace činností (*Synergy*) představující nejenom provázání činnosti jednotlivých druhů sil (vševojskový charakter), ale určující i úroveň koordinace mezi vojenskými a nevojenskými složkami operace,
- pohyblivost (*Agility*) zahrnující nejenom rychlost manévru a reakce, ale i schopnost rychlé rekonfigurace sil v reakci na nově vzniklou situaci. NATO, EU, OSN nebo jakákoliv jiná ad-hoc koalice musí projevit dostatečnou pružnost a rychlost při koordinování vševojskového uskupení složeného s komponentů pozemních sil,

¹⁵ *An Initial Long-Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs*, scháleno Radou EU dne 3. října 2006.

vzdušných sil i námořnictva. Tato podmínka musí být rovněž v dostatečné míře patrná v rámci velitelských struktur zahrnující i prvky zpravodajství a průzkumu (*C3ISR – Command, Control, Communication, Intelligence, Surveillance, Reconnaissance*) a musí být dostatečně implementována při spolupráci s civilními a nevládními složkami participujícími na operaci,

- selektivita (*Selectivity*) představující schopnost správné volby prostředků v dané fázi operace a korespondující s požadovaným cílem operace. Ve své podstatě se jedná o volbu mezi kinetickými a nekinetickými systémy mající za cíl dosáhnout letálních (smrtících) nebo neletálních (nesmrtících) účinků. Uvedená vlastnost má své opodstatnění i vzhledem k potřebě minimalizovat vedlejší škody na civilní populaci a infrastrukturu,
- udržitelnost (*Sustainability*) zahrnuje prvky a formy logistického a zdravotnického zabezpečení, které podobně jako celé úkolové uskupení musí mít mnohonárodní formu.

Podoba uvedeného koncepčního rámce byla potvrzena na základě analýzy dosavadního vývoje konfliktu na Ukrajině, jakož i konfliktu, který se odehrál v Náhorním Karabachu. Výsledky analýzy obou konfliktů potvrzují nutnost disponibility efektivního systému velení a řízení nasazených jednotek v místě operace při koordinaci jejich činnosti (*Synergy*) a dále potřebu efektivní logistické podpory nasazených jednotek (*Sustainability*), která se ukázala i jako nezbytná podmínka úspěšného vedení operace a dosažení plánovaného cíle.

Uvedené skutečnosti jsou významné i vzhledem k faktu, že ozbrojené síly členských států NATO a EU by měly být schopny působit v operacích mající kombinovaný (*Combined*) a vševojskový (*Joint*) charakter, jenž navíc z hlediska své komplexnosti (*Comprehensive Operations*) vyžaduje spolupráci s civilními, resp. nevojenskými a nevládními organizacemi a složkami působícími v operaci. Velká různorodost hrozeb může vnutit potřebu schopností provést operace v zahraničí na značnou vzdálenost, za účelem efektivní eliminace hrozeb přímo v jejich počátcích. Kromě toho budou ozbrojené síly jednotlivých zemí potřebovat zachovat ty schopnosti, které jsou nezbytné k naplnění potřeb národní bezpečnosti a obrany.

Obsahové vymezení požadavků na rozvoj schopností je výsledkem rozpracování základních národních koncepčních strategických dokumentů, kterými jsou Bezpečnostní strategie ČR, Obranné strategie ČR, Dlouhodobého výhledu pro obranu, Koncepce výstavby Armády ČR, každoročního hodnocení stavu zajišťování obrany ČR a obdobných hodnocení NATO a EU zaměřených na stav schopností a plány jejich rozvoje. Z koncepčního rámce pro tvorbu a rozvoj vojenských schopností vychází 7 hlavních oblastí vojenských schopností, které jsou v procesu obranného plánování, jak v NATO, tak i v EU,¹⁶ definovány jako:

- Přípravenost (v anglickém originále *Prepare*)
- Ochrana (*Protect*)
- Zasazení (*Engage*)
- Nasazení (*Project*)
- Udržitelnost (*Sustain*)
- Informovanost (*Inform*)
- Konzultace, velení a řízení (*Consult, Command and Control – C3*)

¹⁶ SHAPE/ACT (ed.). *Bi-SC Capability Hierarchy*. SH/PLANS/JCAP/FCP/15-310118. Mons, Belgium, 2015.

V následujících podkapitolách je teoretický rámec schopností parciálně aplikován na zmiňované konflikty na Ukrajině a Náhorním Karabachu.

Přípravenost

Dosavadní vývoj konfliktu na Ukrajině, podobně jako tomu bylo i při konfliktu v Náhorním Karabachu, sice explicitně nepotvrzuje fakt, že pro budoucí operace bude charakteristická koexistence vojenských a nevojenských prvků v místě operace, nicméně nelze v žádném případě vyloučit, že oproti minulosti vyvstane daleko širší pole působnosti pro nevojenské aktéry operace včetně vládních a nevládních organizací, jež budou hrát stěžejní roli pro zdárné dokončení operace a dosažení jejího plánovaného politického cíle.

S ohledem na všechny tyto uvedené skutečnosti je třeba vzít v úvahu, že realizace vojenských operací nebude možná bez předchozí rozsáhlé přípravy v oblasti působení politických, ekonomických, sociálních, kulturních a dalších aspektů daného operačního prostředí, což samozřejmě ve svém důsledku může vézt ke ztížení pozice národních složek odpovědných za plánování, přípravu a vyslání daného národního prvku do operace. V současné době se stává klíčovým faktorem pro efektivní nasazení jednotek do jakékoliv operace adaptabilita a flexibilita. Operace, které budou vedeny v horizontu blízké i vzdálenější budoucnosti, budou vyžadovat naplánování, přípravu a udržení dostatečné, účinné a včasné vojenské přítomnosti v prostoru operace. Tento fakt bude vyžadovat schopnost generovat síly prostřednictvím vhodně nastaveného systému plánování sil a prostředků, které jsou primárně předurčeny k operačnímu nasazení do mnohonárodních operací mimo území národního teritoria, což s sebou nese i zvýšený důraz na vzájemnou koordinaci činností jednotlivých druhů sil a služeb, tedy vševojskový charakter součinnosti a dále pak na modularitu a selektivitu při vyčleňování příslušných jednotek, což představuje schopnost správné volby prostředků v dané fázi operace korespondující s požadovaným cílem operace.

Oblast schopností Přípravenost se tudíž bude primárně zaměřovat na potřebu zajistit, připravit a udržovat dostatečnou a účinnou početní naplněnost sil v reálném čase, včetně schopnosti budovat síly, a to prostřednictvím odpovídající a zvyšující se připravenosti sil k obraně ČR a bránit ji proti vnějšímu napadení. Naplnění uvedené oblasti schopností pak musí odpovídat zaměření na rozvoj flexibility, připravenosti, mobility a interoperability sil. V rozsahu požadavků NATO, EU a dalších závazků ČR je tak potřebné dosáhnout schopnosti efektivně se zapojit do celého spektra možných misí, operací a aktivit, od kolektivní obrany velkého rozsahu s bojovou činností vysoké intenzity až po širokou škálu úkolů v rámci stabilizačních operací potenciálně malého rozsahu, ale dlouhého trvání (protiteroristické operace, výcvik, udržování míru apod.).

Ochrana

Zkušenosti a výsledky analýzy konfliktu na Ukrajině i v Náhorním Karabachu naprosto jednoznačně demonstrují důležitost účinné ochrany sil, tzn. živé síly a materiálu, pro zdárné naplnění operačního cíle. Z tohoto důvodu se stává kritickým požadavkem minimalizace zranitelnosti personálu, zařízení, materiálu a infrastruktury, jakož i minimalizace rizika při jakékoliv operační činnosti nasazených jednotek. Klíčovou schopností všech nasazených jednotek OS ČR musí být schopnost zrušit nebo snížit účinnost nepřátelských chemických, biologických, radiologických nebo jaderných hrozeb, zranitelnosti proti únikům toxických průmyslových materiálů a zabránit šíření a použití zbraní hromadného ničení.

Dosažení požadované úrovně v této oblasti bude zaměřeno na schopnost minimalizovat, prostřednictvím společného mnohonárodního a holistického přístupu k ochraně sil, zranitelnost personálu, zařízení, materiálu a činností vůči jakékoli hrozbě a za všech situací, včetně účinků ZHN. Během nasazení v misi nebo operaci toto zahrnuje komunikační linky, zásobovací linie a kyberprostor. Z hlediska rozvoje schopnosti eliminovat nebo snížit účinnost nepřátelské akce bude kladen zásadní důraz na příslušné typy hrozeb, které produkuje potenciální protivník, především v rámci pozemní, vzdušné a informačně kybernetické domény. Vzhledem k zapojení OS ČR i do operací, majících komplexní charakter, bude zaměřeno na rozvoj schopností sledovat i hrozby vytvářené v rámci námořní i vesmírné domény.

Zasazení

Především vývoj operační situace ukrajinsko-ruské války jednoznačně nasvědčuje tomu, že pro dosažení převahy, a tím i dosažení stanoveného operačního cíle, je důležité převzetí a udržení strategické iniciativy, pro kterou je rozhodujícím faktorem manévr úkolových uskupení a účinně prováděná palba. Vývoj konfliktu na Ukrajině rovněž prokázal, že jakmile jedna strana ztratí volnost manévru, ztratí i strategickou iniciativu, byť se jí snaží získat palbou s využitím raketového vojska, dělostřelectva a těžké techniky. Takovýto způsob vedení konfliktu pak s sebou nese vysoké ztráty na materiálu a živé síle, a dále pak i destrukci infrastruktury.

Operace vedené v budoucnu budou ve zvýšené míře vyžadovat rychlé nasazení sil, a to jak na zemi, tak i ve vzduchu či na moři, přičemž specifickou formou budoucích operací se bude stávat boj v zastavěných městských oblastech. Stejně tak si i vševojskový charakter sil vyžádá efektivní systém zabezpečení a zásobování. Charakter nových operací bude vyžadovat, aby jednotky disponovaly nejen zbraněmi určenými k fyzické destrukci protivníkových sil, ale i neletálními zbraňovými systémy. Budoucí operace budou přinášet zvýšené nároky na přesnou a selektivní formu vyhledávání a zaměřování cílů s minimalizací vedlejších následků při jejich likvidaci nebo neutralizaci, a to především v zastavěných městských zónách. Doprovodným jevem bude rovněž snaha maximálně eliminovat negativní dopady na životní prostředí v operačním prostoru nasazení. Je více než jisté, že tento aspekt bude společně s vývojem operace a jejím dopadem na celkový společensko-politický vývoj daného regionu pod neustálým dohledem médií.

Schopnosti z oblasti „Zasazení“ souvisí s operačními úkoly, které přímo přispívají k dosažení dílčích cílů v kontextu naplnění plánovaných politických a vojenskostrategických cílů celé operace. Tato oblast tedy zahrnuje mimo jiné schopnosti potřebné k porážce protivníka v průběhu bojové činnosti, jakož i další schopnosti, jež jsou nezbytné k dalším operačním činnostem, jako je například extrakce jednotek spojeneckých sil, evakuace nebojujících osob, prevence vypuknutí ozbrojeného konfliktu či účast na stabilizačních a rekonstrukčních operacích, jež jsou spojené s odborně-vojenskou poradenskou činností, výcvikem místních bezpečnostních sil a monitoringem bezpečnostní situace v prostoru vedení operace. Ve vztahu k OS ČR to tedy znamená disponibilitu schopností vykonávat úkoly, které přímo přispívají k dosažení obrany ČR, resp. cílů operace v kontextu krizového řízení, což zahrnuje všechny schopnosti potřebné k porážce nepřítele, pokud je to nutné, jakož i další schopnosti, jako jsou mimo jiné ty, které jsou nezbytné k evakuaci nebojujících, zabránění použití síly nepřítelem, výcvik místních bezpečnostních sil a účast na stabilizaci a rekonstrukci.

Realizace této hlavní oblasti schopností bude zahrnovat nabytí schopnosti společného manévrování k získání poziční výhody ve vztahu k nepřítelem, jakož i schopnost koordinovaně a efektivně využívat smrtící i neletální společnou palebnou sílu k potlačení,

degradaci a zničení nepřátelských sil, zařízení a infrastruktury ve všech dimenzích operační oblasti, přičemž se zabrání nežádoucím vedlejším účinkům. Od nasazených bojových jednotek se bude vyžadovat schopnost koordinovaně a efektivně využívat kinetickou i nekinetickou/neletální palebnou sílu k neutralizaci nepřátelské živé síly, ničení zařízení a infrastruktury ve všech dimenzích operačního prostoru, což ve svém účinku umožní rozhodný manévra a současně se tím eliminuje nežádoucí účinek činnosti protivníkových sil. Vývoj stávajících i budoucích hrozeb tak vyžaduje i odpovídající vývoj a zdokonalení zbraňových systémů pro daný typy sil, přičemž klíčovým faktorem bude implementace operačních a technických standardů.

Vedle požadavků na efektivní manévra silami a prostředky, jakož i dosažení požadovaného účinku palebné síly bude kladen mimořádný důraz na schopnost formování a ovlivňování názorů a hodnotového systému. Například na schopnost budovat důvěru s hostitelskou zemí cestou porozumění a podporou strategického plánování, aby se zabránilo selhání hostitelské země, nebo na schopnost provádět a koordinovat vhodné využití komunikačních aktivit a schopností, jako jsou veřejná diplomacie, veřejné záležitosti, informační operace a psychologické operace, ve shodě s dalšími vojenskými akcemi na podporu misí, operací a dalších aktivit.

Schopnost efektivního manévrování bude vyžadována ve všech operačních dimenzích, přičemž dojde k prolínání všech úrovní od taktické po strategickou. Důraz bude kladen na vedení společného koordinovaného manévru s využitím schopností jednotlivých druhů sil a služeb, a to s cílem eliminovat protivníkovu soudržnost a získat tím strategickou iniciativu. Potřeba zvýšené efektivity manévru se bude týkat především pozemních sil, od kterých se bude očekávat udržování volného přístupu do zájmových oblastí a zajištění volného pohybu v těchto oblastech, a to při zachování nejnižší možné úrovně nasazení síly. Požadavek na co nejefektivnější manévra s minimálním potenciálem nasazených sil bude naopak vyžadovat zvýšenou úroveň logistické podpory a rovněž lepší schopnost komunikace a zajištění informací i na nejnižších úrovních velení a řízení.

Specifickou roli ve společném operačním prostředí bude i nadále hrát zapojení speciálních sil, které budou plnit rozhodující roli pro dosažení poziční výhody vlastními silami nebo silami hostitelské země proti potenciálnímu protivníkovi. Jednotky používané při operacích musí být schopny dosáhnout a následně i udržovat převahu v kyberprostoru, a to z toho důvodu, že kyberprostor se stane primární komunikační a informační doménou v průběhu přípravy vedení a po ukončení operace. Pokračující nárůst nepřátelských aktivit a tím i hrozeb v kyberprostoru bude nutné eliminovat odpovídající koncepcí, které budou určující pro tvorbu a implementaci patřičných standardizovaných operačních postupů (*Standard Operational Procedures – SOP*) pro úspěšné vedení činnosti jednotek v prostoru operace. Působení v kyberprostoru bude rovněž vyžadovat promyšlenou a dobře naplánovanou komunikační strategii k maximalizaci pozitivního dopadu na cílovou část veřejnosti. Vzhledem k rostoucímu významu vlivu kognitivních domén bude navíc nutné plánovat a provádět činnosti i v oblasti masové komunikace, jako jsou sociální média, aby se zabránilo případným dezinformačním vlivům protivníka. Smyslové, tedy kognitivní vnímání a posuzování činnosti ozbrojených sil v prostoru operace je a nadále i bude nedílnou součástí informační funkce, zdůrazňující důležitost kognitivních aspektů budoucích operací. Sféra vnímání představuje dimenzi, kterou je třeba i nadále využívat k manévrování a získání výhodného postavení nad protivníkem. Tato činnost se neomezuje pouze na produkci a distribuci zpráv nebo na použití médií, ale týká se také způsobů, jak bude akce ozbrojených sil interpretována, zejména místním obyvatelstvem, ale také tiskem.

Nasazení

Schopnost rychlé přepravy a rychlého rozmístění jednotek v prostoru operace se ukázala jak na příkladu konfliktu na Ukrajině, tak i konfliktu v Náhorním Karabachu jako klíčový moment pro vedení celé operace. Problémy s nasazením sil v prostoru operace, které se projeví u ruské armády v prvních dnech po invazi, i problémy, které se vážou na druhou část operace, při které bylo záměrem dostat pod vojenskou kontrolu východ země, jsou toho jednoznačným důkazem.

Pokud tedy mají ozbrojené síly efektivně působit v jakékoliv operaci mimo národní území, musí disponovat prostředky pro zabezpečení strategické přepravy sil a prostředků, především pak letecké přepravy, a musí disponovat rovněž prostředky k zabezpečení co nejrychlejšího příjmu, soustředění a odesílání materiálu i jednotek (*RSOM – Reception, Staging and Onward Movement*).

Z pohledu přípravy operace bude na ozbrojené síly kladen zvýšený požadavek na technické a organizační zajištění rychlého a efektivního soustředění ve stanoveném prostoru shromaždiště a následného naložení do odpovídajících dopravních prostředků, tzn. lodí, vozidel nebo letadel. Požadavky na strategii A2/AD (*Anti Access/Area Denial*) akcentují zvýšenou pravděpodobnost pohybu v nepříznivém prostředí částečně ovládaném protivníkovými silami. To bude mít za následek rostoucí nutnost přepravy a použití vlastních sil a prostředků k umožnění vstupu do dané oblasti a zajištění bezpečného pohybu uvnitř tohoto prostoru. To bude vyžadovat vyšší úroveň zabezpečení pohybu a manévru, zajištění celého spektra infrastruktury, zvláště pak zásobovacích cest, komunikační a informační infrastrukturu, zajištění organizace systému velení a řízení na patřičné úrovni dle stanovených standardů. Kromě toho nasazené jednotky musí disponovat týmy pro spolupráci s orgány místní samosprávy a místními složkami nevládních organizací k zajištění technické a materiální podpory (výroba elektřiny, zajištění místních zdrojů pitné voda atd.).

Přestože budou činnosti logistické podpory často prováděny společně s hostitelskou zemí, musí být nasazené jednotky OS ČR schopny provádět nezávislý a samostatný logistický manévr směrem k vyčleněnému prostoru RSOM. V prostoru, kterým prochází většina nebo část spojeneckých sil po svém zformování, musí jednotky disponovat schopností provést standardizované a automatizované naplánování a realizaci příjmu materiálu v požadovaném množství a kvalitě, provést jeho interní zmanipulování a přerozdělení a provést další přesun v prostoru operace a integrovat se do sestavy úkolového uskupení podle plánu operace. Tato činnost bude vyžadovat plnou kompatibilitu používaných utajovaných komunikačních a informačních prostředků a používání standardizovaných prostředků pro plánování a operativním řízení logistického zabezpečení v rámci mnohonárodní operace.

Z hlediska přípravy a vedení budoucích operací a z hlediska zajištění strategické flexibility se ukazuje jako jeden z klíčových faktorů schopnost výstavby a provozní udržování odpovídající ubytovací a logistické infrastruktury v prostoru operace a zajištění komunikačního a dopravního spojení s příslušnými logistickými a zásobovacími centry buďto na vlastním národním území nebo v dopravní dosažitelnosti v blízkosti prostoru operace. Z tohoto důvodu je rovněž nezbytné zajistit schopnost k výstavbě, údržbě, provozování a ochraně příslušné přístavní a letištní infrastruktury a zařízení (*SPOD – Sea Port of Debarkation a APOD – Air Port of Debarkation*).

Udržitelnost

Soudobé operační prostředí výrazným způsobem odráží vysoké tempo technologického rozvoje. Díky moderním technologiím může být průběh operací na soudobém bojišti více

dynamický a zároveň vedený i na vyšší vzdálenosti. Tyto atributy pak kladou zároveň zvýšené nároky i na udržitelnost vojsk a celkové logistické zabezpečení. Současné ozbrojené konflikty potvrzují potřebu a důležitost robustní a zároveň flexibilní logistiky pro celkový úspěch operací. Právě vyváženost robustnosti logistiky a její flexibility lze na základě dnešních poznatků hodnotit jako jedny z nejdůležitějších principů logistického zabezpečení.

V kontextu operační logistiky je flexibilita definována schopnostmi logistického systému přizpůsobit se a účinně reagovat na změny operačních podmínek a bojových úkolů. Logistika tak umožňuje rychle aktualizovat alokaci zdrojů v systému operační logistiky a účinně měnit logistické toky podle nových požadavků na logistiku. Logistika je tedy flexibilní, pokud v dané fázi operace může potenciálně podporovat co nejvíce variant budoucích operací. Existují dva typy flexibility – vnitřní neboli technická flexibilita a strukturální flexibilita.¹⁷ Vnitřní flexibilita se zvyšuje, když jsou logistické prostředky univerzálnější a techniky a postupy jsou obecnější a méně specifické pro danou misi. Strukturální flexibilita logistického systému je zakotvena v jeho konstrukčním řešení a v jeho operačních postupech. Logistický systém je strukturálně flexibilní, pokud je schopen reagovat na změny rychle a efektivně. Flexibilita logistických řešení, a především aplikovaná technická a strukturální flexibilita tak umožňuje operativně reagovat na progresivní změny situace z hlediska toku zásob a doplňování technikou, materiálem eventuálně logistickým personálem.

Robustnost logistického systému spočívá ve zvýšení odolnosti systému vůči jeho přetížení nebo narušení. V kontextu operačního prostředí se jedná především o narušení aktivitou protivníka, nebo dalších možných zdrojů jako je počasí, terén nebo překážky. Robustní logistický systém se tak vyznačuje vysokou odolností efektivitou a rychlostí. Možnou nevýhodou robustního logistického systému se tak může stát nežádoucí snížení flexibility, a naopak navýšení požadavků na logistické zdroje. To, že logistika je vysoce citlivou částí sil na bojišti, se již několikrát v minulosti potvrdilo. V konfliktu Rusko vs. Ukrajina se ukázalo, že logistika bez ochrany sil je snadno zranitelná a důsledná obrana a ochrana logistických konvojů, logistických uzlů a zdrojů jednoznačně nepřímo přispívá k robustnosti celého logistického systému.

Tak jak poslední ozbrojené konflikty naznačují, správné vybalancování mezi flexibilitou a robustností logistického systému je klíč k úspěšně vedeným operacím v soudobém operačním prostředí. Nepřetržitý tok materiálu a logistických služeb musí důsledně sledovat situaci na bojišti a zároveň odolávat náhlým změnám a přerušením. Proto logistika musí být vždy tzv. „ušita na míru“ a využívat v co největší míře technologické poznatky pro její podporu ať už jsou to informační technologie, automatizované systémy doručení, stejně jako ostatní druhy vojsk musí být dostatečně odolná vůči působení protivníka v kyberprostoru a v neposlední řadě musí poskytovat komplexní obraz o stavu logistického systému v reálném čase.

Informovanost

Překotný vývoj informačních technologií a zájem o alternativní internetové zpravodajství spolu s popularitou sociálních médií vede k stále se zvyšujícímu vlivu na operační prostředí. Veřejné mínění zejména v západních zemích má stále větší vliv na vedení operací těchto zemí. Prostřednictvím médií obecně probíhají vlivové operace s cílem ovlivnit postoje a myšlení potenciálních protivníků. Informační operace jsou součástí

¹⁷ KRESS, Mosche. *Operational Logistics The Art and Science of Sustaining Military Operations*. ISBN 978-1-4615-1085-7, Kluwer Academic Publishers, New York, 2002, s. 62.

strategické komunikace, k tomu je využívána celá řada informačních aktivit. Strategická komunikace je zaměřena více globálně, informační operace míří na přesně stanovené a schválené obecnstvo. Ke koordinaci informačních operací a strategické komunikace jsou využívány přílohy operačních plánů pro strategickou komunikaci a pro informační operace, případně takzvané rámce pro strategickou komunikaci, pokud operace probíhá dlouhodobě.

Cílem informačních operací je chránit volnost působení v informačním prostředí; ovlivňovat schválené cílové skupiny ve vojenských operacích; a působit proti velení a řízení, rozhodování i propagandě protivníka. Zaměřují se na vůli, porozumění a schopnosti protivníka. Oproti dřívějšímu zaměření na ničení schopností protivníka se dnes informační operace zaměřují přímo na ovlivňování vůle, porozumění a na ty schopnosti, které podporují porozumění nebo realizaci vůle.

Součástí válečného konfliktu na Ukrajině jsou i informační operace, jejichž cílem je získat veřejné mínění, a to jak ukrajinské, tak ruské, ale i světové na svou stranu, což je obecně primárním úkolem všech zainteresovaných aktérů válečného konfliktu v informační oblasti.

Rusko se v rámci informační kampaně snaží podpořit dosažení svých politických a strategických cílů. Dle dostupných zveřejněných informací lze říct, že u domácího obecnstva se mu to daří. Na Západě tato kampaň není zcela úspěšná. Obranou proti těmto vlivovým operacím je i určitý druh omezení, která v sobě skrývají některé prvky cenzury, ale také zahlcení mediálního prostoru vlastní interpretací skutečnosti.

Informační válka je součástí hybridní války mezi Ruskem a NATO na pokraji otevřeného střetu. Hybridní válka probíhá ve všech sférách, od politické přes ekonomickou, až po vojenskou, kdy zbraně NATO bojují v rukách ukrajinských, aliancí vycvičených vojáků. Není známa a přesně popsána hranice, kam až NATO ve své pomoci může zajít, aby nedošlo k otevřené válce mezi NATO a Ruskem. Citlivost této pomoci potvrzuje zvažování a schvalování především ze strany USA, které zbraně mohou být zaslány na pomoc ukrajinské armádě, a které ne. Zpravodajské informace jednotlivých států, které jsou předávány ukrajinské armádě, rovněž výrazně pomáhají v orientaci na bojišti a plánování operací.

Základním vstupem pro plánovače informačních (vlivových) operací je požadavek: „řekněte mi, co chcete, aby si cílové obyvatelstvo myslelo, a já to zařídím“. Na základě znalostí smýšlení obyvatelstva, jeho nálad a očekávání, je připravena strategie informační (vlivové) operace. Výsledky informačních operací jsou neustále vyhodnocovány a na základě závěrů z těchto hodnocení jsou korigovány budoucí zprávy. V případě, že dochází ke snížení vlivu, nebo se dopad některých opakovaných informací snižuje, jsou připraveny další vlivové informace k prohloubení potřebného smýšlení. Zpravidla se jedná o narůstající počet obětí, případně i dětské, zvláště nehumánní zacházení a další podobné zprávy doplněné obrázky, které většinou působí přesvědčivěji.

Strategická komunikace je jedním z nejdůležitějších nástrojů boje proti vlivovému působení protivníka. Jedná se o komplexní systém skládající se z civilní a vojenské části. Vojenská část je výrazně limitována nemožností zveřejňovat utajované informace. Samostatnou kapitolou jsou informační operace, což je nástroj určený k přímému působení na protivníka včetně klamání a dalších nástrojů.

V rámci informačních operací se bude třeba zaměřit na schopnosti ovlivňovat osoby odpovědné za rozhodování v zájmu politických a vojenských cílů. Toho je možné docílit, mimo jiné (korupce, vydírání apod.), ovlivněním jim určených informací. Kromě důkladné znalosti těchto osob se bude třeba zaměřit na znalosti procesů souvisejících

s managementem informací, systémů velení a řízení a procesů zaměřených proti zpravodajství protivníka.

Válečnictví je založeno na klamání a je jedno zda se jedná o ozbrojený konflikt nebo hybridní válčení. Jelikož v rámci hybridního válčení se přednostně využívá informační působení, je třeba se zaměřit především na posílení informační a operační bezpečnost, opatření proti a snížení vlivu nepřátelské propagandy. Dalšími nástroji, které je třeba rozvíjet, jsou psychologické operace, elektronický boj a kybernetická válka.

V oblasti zpravodajství dnes již není cílem získat dokumenty s přísně tajnými informacemi, ale pochopení myšlení protivníka. Využití znalosti osob s rozhodovací pravomocí, rozhodovací systémy jejich nastavení a principy jsou klíčem k úspěchu vlivových operací. Schopnost zmapování veřejného mínění a možnosti ovlivnění vede rovněž ke změně rozhodnutí osob s rozhodovací pravomocí.

Cílem informačních operací není dosažení určitého konkrétního stavu, ale jedná se o permanentní činnost s měnícími se cíli na základě vývoje. Z toho vyplývá potřeba vybudování schopnosti vést informační operace k oslabení nebo ovlivnění, ale ne nezbytně k jasnému porážení protivníka nejlépe tak, aby zpočátku nevěděl, že je napaden.

Konzultace, velení a řízení

Jednou z klíčových premis pro oblast velení a řízení je, že má být základním článkem v zajišťování efektivního rozhodovacího procesu stejně jako flexibilní reakce na nové bezpečnostní hrozby.¹⁸ Pokud se podíváme na funkčnost a efektivitu této premisy v případě ukrajinského konfliktu, tak je poměrně jasný rozdíl v přístupu obou hlavních aktérů. V případě Ukrajiny jde samozřejmě o efektivní obranu vlastního území včetně zachování teritoriální celistvosti. Tomu je také přizpůsoben systém komunikace, pronikání signálů a rozkazů i přesto, že některé bojové činnosti jsou v podobě partyzánského odboje či domobrany; národní hrdost a povědomí však Ukrajincům nedovoluje polevit v nastaveném módu. Ukrajina také vsází na výraznou spolupráci s NATO a západními zeměmi; tomu také uzpůsobuje systém přípravy vlastních lídrů všech úrovní a jejich způsob aplikace metod a forem velení a řízení.

U Ruské federace jde o striktně o ideologii a opakovaný pokus o nadvládu nad lidmi a teritoriem, které historicky bylo propojené s dnešním Ruskem, ale již dlouhou dobu preferuje svou vlastní nezávislost a suverenitu. Ruský systém je víceméně postaven na masovosti a schopnosti nakumulovat velké množství sil a prostředků. Dále je také závislý na opakování státem podporovaných frází („denacifikace a demilitarizace Ukrajiny“), které jsou ve velké míře propagandisticky vtlačovány do hlavy i velitelům všech úrovní. Ruské problémy se spojením, a tedy s fungováním systému velení a řízení, jsou veřejně známé.

Vojenské nejvyšší velení se zjevně potýká s nedostatkem relevantních informací nejen o pohybech ukrajinských jednotek, ale i o situaci vlastních sil. Ruští generálové jsou tak v mnoha případech nuceni osobně velet z přední linie. Nejmarkantnější v tomto ohledu byla informace o přítomnosti náčelníka Generálního štábu Ozbrojených sil Ruské federace generála Gerasimova v první linii bojové fronty. Rusko se zřejmě tímto způsobem snažilo motivovat velitelské lídry, kteří se potýkají se špatnou morálkou vojska neúspěchy vlastního tažení. V této situaci je pak pro ruské síly velmi obtížné zachovat centralizované velení a dosáhnout rozhodující výhody na bojišti.

¹⁸ *Doktrína Armády České republiky*. 4. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Odbor komunikace a propagace, 2019, s. 64.

Z pohledu OS ČR se oblast C3 neustále vyvíjí. Zásadní událostí pro oblast velení a řízení byla změna organizační struktury, a to zejména obnovení její operační úrovně. Ta hraje při přípravě, plánování a řízení operací klíčovou roli. Společně s rozhodováním o nasazení sil a prostředků na politicko-vojenské strategické úrovni vystupuje operační velitel v pozici zásadního facilitátora, který se svým štábem neustále monitoruje situaci, vyhodnocuje jí a v návaznosti na měnící se bezpečnostní prostředí zabezpečuje efektivní velení a řízení určeným jednotkám a uskupením.¹⁹

To se v souvislosti s rusko-ukrajinským konfliktem projevilo zejména při nasazení národního úkolového uskupení na Slovensku v rámci *enhanced Vigilance Activities (eVA)*. Tyto a podobné aktivity jasně ukazují na fakt, že OS ČR musí být výrazně efektivnější v implementaci zejména Aliančních komunikačních a informačních systémů a prostředků, jako např. *Federated Mission Networking (FMN)*.

¹⁹ *Koncepce výstavby Armády České republiky 2030*. Praha: Ministerstvo obrany ČR - VHÚ, 2019, s. 55.

ZÁVĚR

Operační prostředí není statické, přičemž v posledních letech bylo ovlivněno celou řadou nepředvídatelných a zásadních událostí. Pandemie COVID-19 měla dopady i na vojenský sektor, jelikož v několika státech došlo k omezení výdajů na obranu na úkor jiných sektorů, ale i k zpochybnění funkčnosti stávajícího mezinárodního řádu.²⁰ Ve vzdálenější, ale i bezprostřední blízkosti ČR se objevily dva mezistátní konflikty, jež mohou být oba považovány za velmi intenzivní války. V obou případech je jedním z aktivních aktérů konfliktu Rusko, které bylo nepřímo zapojeno do války v Náhorním Karabachu a které je považováno za agresora a primárního aktéra konfliktu na Ukrajině. Z nedávných událostí je zřejmé, že Rusko revolucionizuje své přístupy k válčení. Doposud jsme předpokládali, že Rusko se snaží vyhrát v evropském prostoru „bez boje“, pro tyto účely využívalo hybridní válčení, propagandu či určitou formu pomoci některým aktérům v konfliktech, aniž by došlo k jeho přímému fyzickému zapojení do bojů. Poslední roky však přinesly zcela nový obrat, kdy nejdříve došlo k zapojení ruských jednotek v Sýrii a následně k samotné invazi na Ukrajinu. Ozbrojené síly proto čelí stále náročnějším výzvám s proměnlivou až nepředvídatelnou podobou.

Současné události poukázaly na skutečnost, že i přesto, že jsou selektivní akce s koncentrací sil i nadále relevantní a velmi důležité, masivní přímé nasazení vojenského personálu a střet dvou národních armád je aktuální i ve 21. století a ozbrojené síly musí být připraveny nejen na nejrůznější druhy hrozeb, ale i na státní a nestátní protivníky. I nadále platí, že se konflikty vyznačují mnohočetností domén, kdy důležité jsou formy manévru sil v několika doménách operačního prostředí, avšak stále více dochází k nárůstu významu páté domény – kyberprostoru.

Velmi důležitým aspektem současných a budoucích válek jsou moderní technologie. V konfliktech na Ukrajině i v Náhorním Karabachu se jako velmi důležité ukázaly letecké bezpilotní (bezosádkové) prostředky, které jsou využívány k průzkumné a monitorovací činnosti, ale i k ničení vojenské techniky a lidské síly. Jako velmi efektivní se jeví jejich využití v uzavřeném, často městském terénu. Samotná technologická převaha zahrnující využití bezpilotních prostředků a jiných autonomních a robotických prvků, bude v budoucnu čím dál více klíčová, a to nejen pro získání vzdušné nadvlády nad nepřítelem, ale i pro i pro další aspekty vedení boje.

Kritickým předpokladem úspěšného působení ozbrojených sil je zvládnutá informace, rychlost nasazení a dlouhodobá udržitelnost v prostoru operace. Z hlediska koncepčního rámce je klíčové zajištění dostatečné a účinné vojenské přítomnosti, efektivní rozhodovací procesy na úrovni velení a řízení, komplexní zpravodajství, rychlá nasaditelnost sil ve všech dimenzích, účinná ochrana vlastních sil, efektivní mobilita a rozmístění jednotek, ale i adekvátní logistické zabezpečení operací. Naplnění tohoto koncepčního rámce je elementárním předpokladem pro úspěšnost budoucího nasazení ozbrojených sil.

Předpovídání budoucnosti, zvláště té vzdálenější, je složitým úkolem, ale globální trendy vývoje operačního prostředí, tak jak jsou v tomto dokumentu zachyceny, vyjadřují dynamiku a utváření budoucích aspektů společnosti a mezinárodního vývoje, včetně bezpečnostní politiky a způsobu válčení, a to i s pohledem na konflikty na Ukrajině a v Náhorním Karabachu. Analýza operačního prostředí ukazuje, že tyto trendy jsou

²⁰ US ARMY. *The Operational Environment 2021-2030*. 2021. Dostupné: <https://oe.tradoc.army.mil/2021/05/26/the-operational-environment-2021-2030-great-power-competition-crisis-and-conflict/>

neúprosné a přinášejí s sebou rychlé a často nepohodlné změny, které nás nutí přehodnotit mnoho aspektů strategie, politiky a běžného života. Hlavním a nejdůležitějším aspektem je porozumět a vnitřně se ztotožnit s myšlenkou, že stávající schopnosti OS ČR, způsob jejich přípravy, doktríny, materiál, ale i personál pravděpodobně nejsou v krátkodobém horizontu dostatečné a pravděpodobně nebudou dostatečné ani v delším horizontu, pokud nebudou revidovány, přehodnoceny a rozvíjeny.

S tímto vědomím a chápáním transformačního vlivu technologií a rostoucí rychlosti lidské interakce analýza operačního prostředí ukazuje, že jednotlivé trendy se zintenzivňují a často pohybují rychleji, než dochází k pokroku člověka. Vzdálenost mezi našimi vlastními schopnostmi a efektivností našich protivníků ustupuje, mizí anebo se dostává do polohy, kdy jsou schopnosti a technologie mezi jednotlivými aktéry relativně rovnoměrné a skutečnou výhodou je pouze umění zvládnout řadu propojených procesů a aktivit ve všech známých doménách.

Pro OS ČR bude výsledek jejich snažení v budoucnosti ve velké míře záviset na bezprostředních rozhodnutích, která jsou činěna dnes v oblasti strategie a politiky, koncepcí, inovací, adaptace a schopnosti být platným a plně integrovaným aktérem bezpečnostních struktur, ve kterých jsme členem. Ačkoli budoucnost, kterou tento dokument naznačuje, není jistá, trendy, které vidíme, dokazují, že charakter válčení se mění. Aby OS ČR uspěly, je potřeba se z této skutečnosti poučit.

Operační prostředí. Implikace pro tvorbu a rozvoj schopností ozbrojených sil ČR 2021–2022

Autoři:

pplk. gšt. Ing. Pavel Crhonek, MSS

Mgr. Lucie Konečná, Ph.D.

Ing. Jan Kovanda

Ing. Zdeněk Petráš, Ph.D.

plk. gšt. Ing. Martin Smejkal

Ing. Ján Spišák, Ph.D.

Grafická a ediční úprava: Mgr. Martin Blecha

Vydavatel: Univerzita obrany, Brno

Rok vydání: 2022

Vydání: první

<https://www.unob.cz/cbvss/Stranky/publikace.aspx>